

ชื่อโครงการ เครือข่ายโรงเรียนวันสุข

หลักการและเหตุผล

สังคมโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นยุคแห่งการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันความเจริญทางจิตใจกลับสวนทางกันเป็นอย่างมาก จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะกับสังคมไทยที่เห็นปรากฏการณ์นี้อย่างชัดเจน วิถีชีวิตที่ดิ้นงอมแงม พึ่งพาเกื้อกูล เรียบง่าย โอบอ้อมอารี แบ่งปันเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันแบบในอดีตได้เริ่มหายไป ทั้งนี้ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ล้วนเป็นปัจจัยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในขณะเดียวกันการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงนี้เพื่อให้เกิดการปรับตัวอย่างเท่าทัน รู้ทัน และสมดุลก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อเนื่องเช่นกัน แม้ไม่สามารถหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมร่มเย็นในระดับสังคมใหญ่ได้ แต่ก็ยังมีความหวังอยู่บ้างที่มีกลุ่มคน ชุมชน หรือหน่วยงานไม่น้อยยังคงพยายาม สร้างกระบวนการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมและการสนับสนุนอย่างหลากหลายวิธี กระนั้นก็ตามไม่มีอะไรยั่งยืนแน่นอน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงยังคงดำเนินอยู่อย่างหนักหน่วงต่อเนื่อง ทั้งทิศทางการพัฒนาตามกระแสหลัก เช่นนโยบายการพัฒนาประเทศและประชาคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประกอบกับปัจจุบัน เป็นยุคแห่งการส่งถ่าย สืบทอดพฤติกรรม และความเชื่อแบบไร้พรหมแดน พร้อมกันนี้ระบบทุนเสรีก็เติบโตแบบไร้พรหมแดนเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยเร่งเร้าที่จะต้องให้ความสำคัญและใส่ใจอย่างรอบคอบ เพราะกลุ่มเป้าหมายหลักในยุทธศาสตร์ของระบบทุนเสรีคือกลุ่มคนรุ่นใหม่ ดังนั้นเพียงแต่กลุ่มคนรุ่นเก๋านิ่งเฉย เฝิงเฉย ก็ถือว่าบรรลุไปกว่าครึ่งแล้ว สังคมจึงต้องร่วมกันเร่งระดมเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพให้กับเด็กเยาวชนและคนรุ่นใหม่ อีกทั้งกระตุ้นการมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้ใหญ่หรือคนรุ่นเก๋ามากขึ้น อย่างน้อยก็เอื้อให้เกิดพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมให้ภูมิคุ้มกันของเด็กยังคงดำรงอยู่ได้กลางกระแส

ด้วยตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมทางสังคมของมูลนิธิตั้งแต่ ปี 2513 ถึงปัจจุบัน กว่า 43 ปี พบว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยากที่จะหยุดยั้งได้ แต่สิ่งที่ทำได้คือการเตรียมความพร้อมให้กับคนในสังคมไทย โดยเฉพาะกับเด็กเยาวชนไทย ที่จะอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ธารงซึ่งคุณค่าและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ โดยมูลนิธิฯ กำหนดวัตถุประสงค์การก่อตั้งหลักคือทำให้สนับสนุนให้เด็กไทยได้รับการศึกษาอย่างสมควรและเพียงพอต่อการใช้ชีวิต และมีความเชื่อว่าการศึกษานำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ หลากหลายประเด็นเนื้อหา ตามสภาพปัญหาของพื้นที่ ทั้งในชนบทภาคอีสาน ชาวเขาพื้นที่สูงทางภาคเหนือ อีกทั้งพัฒนาศักยภาพและทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุคลากรครูมาต่อเนื่อง เพราะในอดีตครูคือทุกอย่างของหมู่บ้าน มูลนิธิฯ นำกิจกรรมต่างๆ เข้าชุมชนทั้งกิจกรรมกลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตร กลุ่มหัตถกรรม รวมทั้งการอนุรักษ์ดินน้ำป่า และอื่นๆมากมาย ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน เกิดการพัฒนาทั้งด้านเทคนิค และเกิดการสะสมองค์ความรู้หลากหลาย เกิดเครือข่ายมากมาย ผู้คนหลายต่อหลายรุ่นผ่านการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันและเวียนเปลี่ยนไปรุ่นต่อรุ่นเสมอ แต่สิ่งที่ยังดำรงอยู่เสมอมาคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทุกมิติ และในสภาพปัจจุบันการมีการศึกษาอาจไม่

เพียงพออีกต่อไป เนื่องจากระบบการศึกษาเองยังอยู่ภายใต้ระบบโครงสร้างการพัฒนาในกระแสหลัก ที่ยังมุ่งเน้นด้านหลักวิชามากกว่าการให้ความสำคัญต่อทักษะการเรียนรู้ และคุณสมบัติความเป็นมนุษย์หรือแม้แต่ทักษะการบูรณาการ และปรับใช้เพื่อชีวิตตนเองและสังคมส่วนรวม เป็นต้น อีกทั้งระดับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนก็ดี มีการพัฒนาด้านการเกษตรหรือด้านอาชีพต่างๆ พัฒนาเทคนิคและวิธีการจนมีชุดความรู้เกิดขึ้นมากมาย มีความสามารถในการผลิตที่ดี มีคุณภาพดี มีปริมาณมาก หรือมีระบบจัดการที่ดี แต่ความทุกข์หรือปัญหาที่ยังคงอยู่เพียงแค่เปลี่ยนรูปแบบและซับซ้อนกว่าเดิม ดังนั้นศักยภาพดังกล่าวอาจไม่เพียงพอในศตวรรษที่ 21 หากขาดทักษะในการจัดการตัวเอง และทักษะในการอยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งรอบตัวได้อย่างมีความสุข

ด้วยมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม มีความมุ่งหมายที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์สังคมไทย โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ทุกระดับ ผ่านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้วยการบ่มเพาะความคิด และการฝึกฝนปฏิบัติจริง ให้มีความพร้อมด้วยความเพียร ให้มีความสุขกับการดำเนินชีวิตที่ดี ใส่ใจสิ่งแวดล้อม รู้จักช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ รู้จักพึ่งพาตนเอง และผู้อื่น เพื่อให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ จะเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยทำให้ประเทศไทยก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน โดยเป็นผู้รู้เท่าทันอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านเทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบท สามารถเลือกแนวปฏิบัติสำหรับแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ทั้งนี้ โครงการนี้ เน้น เตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ด้วยกิจกรรมที่จะทำให้พวกเขาได้สัมผัสกับสถานการณ์ นอกห้องเรียน ในชุมชนของตน ในการปฏิบัติกิจกรรม ตลอดกระบวนการ เด็กและเยาวชนจะได้เผชิญกับสภาวะการทำงานที่ต้องให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และสื่อสารกับบุคคลรอบข้าง ตลอดเวลารวมถึงได้ฝึกฝนการร่วมกันแก้ปัญหาด้วยปฏิภาณไหวพริบ ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึง โครงการนี้จะเป็นพื้นที่ที่ดีสำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนการเรียนรู้ วิธีการสร้างสรรค์สังคม อย่างใส่ใจสิ่งแวดล้อม การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับหลักการด้านคุณธรรมและจริยธรรมอันเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี ที่รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง ต่อสังคมและประเทศชาติได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ตลอดเวลา 43 ปีของการทำงานมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ภายใต้แนวคิด และหลักการที่ว่า “เรียนรู้ร่วมกัน สร้างสรรค์สังคม” ประกอบกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ความใส่ใจสิ่งแวดล้อม ทำให้ได้ร่วมงานกับชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน ในหลาย ๆ พื้นที่ ทั่วประเทศ ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่ดี ควรจะได้มีการผนึกกำลังกัน และรวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีจากประสบการณ์การทำงานของแต่ละแห่ง เพื่อจะได้มีหลักฐานการทำงานสร้างสรรค์สังคมตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ให้คนรุ่นหลังนำไปปรับใช้ตามสภาพพื้นที่ของตนตามความเหมาะสม เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของตน หากแนวปฏิบัติที่ดีเหล่านั้น ได้มีผู้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และได้มีผู้นำไปปรับใช้งานอย่างกว้างขวางเหมาะสม ก็จะเป็นผลดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ในโรงเรียนด้วยแนวทางนี้ ก็จะเพิ่มจำนวนบุคลากรที่จะมีส่วนสร้างความยั่งยืน ร่มเย็นให้ชุมชน ให้พัฒนาวิถีไทยที่ดี และให้ประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กรอบแนวคิด/ฐานคิด (เข็มทิศ) ที่สำคัญในการดำเนินโครงการ

โครงการนี้มุ่งสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกเนื้อหาเข้าไปในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียน อย่างกลมกลืน เพื่อให้ผู้จัดกระบวนการ และผู้เรียนมีความตระหนัก และเข้าถึง เข้าใจ และปรับใช้ได้ง่าย โดยการนำเนื้อหา 4 ประการของคุณสมบัติที่เด็กไทยควรมี โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวเอาไว้ ในหนังสือ "การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย" 2554 ดังต่อไปนี้คือ

1. **เข้าถึงธรรมชาติ**คือการรู้จักปฏิบัติต่อวัตถุประสงค์ของมนุษย์ และเทคโนโลยี โดยไม่ให้เกิดความแปลกแยก ไม่ขัดแย้ง แต่ให้สำนึกตระหนักถึงกัน ให้เกื้อกูลกัน ในกรณีนี้ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาเด็ก แต่ถือเป็นปัญหาาร่วมกันทั้งโลกของอารยธรรมในขณะนี้ จึงจำเป็นต้องการที่จะพัฒนาให้คนเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ และมีความสุขได้ท่ามกลางธรรมชาติ

2. **ไม่ขาดไมตรี**คืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความพร้อมที่จะอยู่ร่วมอย่างสร้างสรรค์สังคม เป็นเรื่องของสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ซึ่งโยงไปประสานกับข้อ 1 ด้วย รวมเป็นสิ่งแวดล้อม สองชั้น สองด้าน คือ สิ่งแวดล้อมด้านเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ รวมถึงโลกแห่งวัตถุทั้งหมด ปัจจุบันมนุษย์เอาแต่ตัวมากขึ้นจิตสำนึกทางสังคมน้อยลงมุ่งหาความสำเร็จและความสุขส่วนตัว มัวเมากับความสุขจากการกิน เสพ บริโภค ขัดแย้งแย่งชิง และเกิดผลเสียต่อธรรมชาติ และการแย่งชิงกัน จึงต้องเปลี่ยนแปลงให้มีการพัฒนาในทางที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

3. **มีจิตตั้งมั่น**คือมีจิตใจเข้มแข็ง มีพื้นฐานจิตใจที่มุ่งมั่นจะพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นไปจนสุดศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของตน ซึ่งจะทำให้ไม่ประมาท ไม่หลงไหลเพลิดเพลินไปกับสิ่งภายนอกที่มาล่อเร้าชักจูงไม่ยึดติดความสุขกับสิ่งเสพบริโภคเท่านั้น จะต้องตระหนักว่าศักยภาพหมายถึงการที่จะเจริญงอก

งามขึ้นในทุกด้านที่ความเป็นมนุษย์จะมีให้การพัฒนาศักยภาพนี้จึงหมายถึงการพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขด้วยคนที่มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นในจุดหมาย ก็จะเข้าถึงความสุขที่สูงขึ้นลึกซึ้งขึ้นด้วย

4. ใช้ปัญญาพาถึงจุดหมายคือปัญญาที่สามารถแก้ปัญหาได้ และนำพาชีวิตไปถึงจุดหมาย คุณสมบัติทั้งสามข้อข้างต้นนั้นจะสัมฤทธิ์ได้ก็ด้วยมีปัญญาเป็นหลักประกัน ถ้าไม่มีปัญญาทุกอย่างจะลงเอย

จากหลักแนวคิดดังกล่าวข้างต้น โครงการเห็นความสำคัญและพิจารณาถึงความเหมาะสมในบริบทของ สังคมวัฒนธรรม ชุมชนและโรงเรียนในโครงการเป็นโรงเรียนในพื้นที่ชนบท และมีกิจกรรมการเรียนรู้และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่อย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดการอธิบาย และเชื่อมโยงให้นักเรียนเข้าใจและเกิดความมั่นคงมีติภายใน โครงการจึงนำหลักคิด คุณสมบัติสี่ประการ มาผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการบูรณาการต่อเนื่องได้ทันทีและสามารถปฏิบัติจริงได้ อีกทั้งประกอบกับประสบการณ์ทำงาน โครงการสร้างสุขภาวะทางปัญญา โดยใช้ทัศนคติสี่ประการของ พระไพศาล วิสาโล นั้นทำให้เกิดความตระหนักดีว่าการลดละเป็นเรื่องยากสำหรับเด็กท่ามกลางสิ่งเร้าเช่นปัจจุบัน แต่เด็กทุกคนล้วนอยากมีคุณค่า อยากมีบทบาทต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญ

จากประสบการณ์ และการสรุปบทเรียนที่ผ่านมา มูลนิธิจึงนำศักยภาพเด่นของเนื้อหา ของพื้นที่มาปรับใช้เพื่อให้เป็นจริง ง่ายต่อการปฏิบัติเข้าถึง ไม่แยกส่วน กล่าวคือ

(1) การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย (หลัก 4 คุณสมบัติเด็กไทย) นั้นถือเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเด็กอย่างยั่งยืน และพิจารณาแบบองค์รวม สามารถโยงได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกันยังต้องพึงกระทำควบคู่กับการสอนให้เด็กคิดเป็น โดยพิจารณาองค์ประกอบทั้งปัจจัยภายใน คือ ใฝ่รู้ใฝ่ทำ (อยากรู้ อยากทำ) หรือเรียก "ฉันทะ" และปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อมต่างๆ รวมถึงอุปกรณ์เครื่องมือและเทคนิค กระบวนการ ซึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการคิด สองประการคือ (ก)คิดให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และรู้เท่าทันเป็นต้น (ข) คิดทำให้สำเร็จ ให้เกิดประโยชน์และเกิดผลดี ซึ่งรวมไปถึงการรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งของ เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อมต่างๆให้เกิดประโยชน์เกิดผลดี ตามหลักโยธมนสิกการ

(2)แนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามห่วง : พอประมาณ / คิดมีเหตุมีผล / มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สองเงื่อนไข: ความรู้ และคุณธรรม สี่มิติ: สังคม / เศรษฐกิจ / สิ่งแวดล้อม / วัฒนธรรม จากหลักปรัชญา นี้เกิดการปฏิบัติอย่างแพร่หลายเป็นรูปธรรม และทุกโรงเรียนได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยปรับใช้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย แต่จะโดดเด่นเป็นรูปธรรมในด้านเกษตร เพราะผสานควบคู่กับแนวคิดเกษตร ทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรพอเพียง จากแนวคิดดังกล่าวถือเป็นหลักที่สามารถผสานกับแนวคิดข้อ(1)ได้อย่างเป็น

เนื้อเดียว และโดยมีจุดเด่นคือกิจกรรมหรือปัจจัยแวดล้อม **ที่ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการพัฒนาการคิด** เป็นกิจกรรมรูปธรรมจับต้องได้ ใช้ฝึกภาคปฏิบัติ เกิดประสบการณ์ตรงได้อย่างดียิ่ง

(3) ทักษะคิดสูงแท้ด้วยปัญญา 4 ประการ(พระไพศาล วิสาโล)

๑. คิดถึงคนอื่นมากกว่าตนเอง
๒. ไม่พึงพิงความสุขทางวัตถุเพียงอย่างเดียว
๓. พึ่งในความเพียรไม่หวังลาภลอยคอยโชค
๔. คิดอย่างมีเหตุผลและเป็นประโยชน์แก่กุล

ประสบการณ์ที่ได้จากการร่วมโครงการสุขแท้ด้วยปัญญา เครื่องข่ายพุทธิกา (ปี 3 และ ปี 4) ทำให้ค้นพบศักยภาพเด่น สองประการ คือ (1) เกิดชุดกระบวนการถอดบทเรียนแบบเสริมพลัง ที่เน้นการคิด การสะท้อนการเรียนรู้ การทบทวนภายใน ตามหลักโยโสมนสิการ และใช้ได้ผลจริงกับเด็ก กลุ่มเป้าหมายโครงการ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้สามารถนำไปปรับใช้ร่วมกับกิจกรรมต่างๆได้ทุกประเด็น (2) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และกระบวนการจิตอาสา เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม สามารถอธิบายความสุข และทัศนคติ สี่ประการได้ง่ายและชัดเจนอีกทั้ง สี่ทัศนคติดังกล่าวถือเป็นแนวทางที่ดี และสามารถเป็นแนวทางในการปรับกระบวนการทัศนคติการใช้ชีวิต การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างดีแต่เพื่อให้เกิดขึ้นจริงเห็นผลชัดเจนจึงปรับลดความเข้มข้นลงเนื่องจากหากผ่านการปฏิบัติจริงย่อมได้ซึมซับทัศนคติข้ออื่นๆไปในตัว และแนวทางโครงการเน้นการคิดตามหลักโยโสมนสิการอยู่แล้ว

โครงการจึงนำจุดเด่นต่างๆข้างต้นมาผสมผสานเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวม มีเป้าหมาย กิจกรรม เครื่องมือรูปธรรม ในการเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมาย มีชุดความรู้และกลวิธีในการเชื่อมโยงเรื่องนอกตัว มาสู่การเรียนรู้ภายใน รู้จักตัวเองเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

จึงกำหนดเป้าหมายเป็นคุณลักษณะที่จะเกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายที่ได้ผ่านกระบวนการของโครงการ ไว้สองคุณลักษณะ คือ

1. **คิดถึงผู้อื่นมากขึ้น** กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ผ่านการคิด ทั้งในระดับบุคคลและการร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นทีม ซึ่งจะสามารถบ่มเพาะ ทักษะของการทำงานเป็นทีม การเคารพและรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ทักษะการเป็นผู้นำผู้ตามและการอยู่ร่วมอย่างสร้างสรรค์ในสังคม ความเสียสละ ฝักใฝ่รักการแบ่งปันและเกิดทัศนคติที่ดี เชื่อมมั่นต่อความสุขที่เกิดจากการเป็นผู้ให้

2. **เกิดความเชื่อมั่นในความเพียรพยายาม ความขยันหมั่นเพียร** ด้วยการผสมผสานแนวคิดเข้ากับกิจกรรม ในโรงเรียนด้านการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในรูปแบบการเกษตรและรูปแบบอื่นๆที่ไม่ใช่การเกษตร ถือเป็นเรื่องที่นักเรียนและบุคลากรครุมีพื้นฐาน และมีความรู้เดิมอยู่แล้วโครงการจึงไม่เน้นไปที่เทคนิค เช่นเทคนิคทำปุ๋ย เทคนิคการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ หรือเทคนิคการทอผ้า จักสาน ฯลฯ แต่โครงการจะ

มุ่งให้นักเรียนและบุคลากรที่ปฏิบัติ^{นี้} เห็นความสุขที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ เห็นความสุขที่เกิดจากความรู้ และสามารถนำสิ่งที่ได้ลงมือทำไปสร้างสรรค์ให้เกื้อกูลกับตนเองและผู้อื่น อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

จากเป้าหมายสองคุณลักษณะดังกล่าว โครงการมุ่งศึกษาและรวบรวมวิธีการ เครื่องมือ และกระบวนการต่างๆที่ โครงการย่อยได้ปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างคู่มือ เพราะเชื่อว่าหากเกิดคุณลักษณะสองประการข้างต้นแล้วนั้น ย่อมเกิด ปิติ อันนำไปสู่การเกิด จันทะ ทำให้ความกระตือรือร้นในการสร้างความสุข ด้วยปัญญามีมากขึ้นทวีคูณและเป็นความยั่งยืนในการพัฒนา

พร้อมกันนี้สิ่งที่จะเชื่อมโยงหลักคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับ 4 คุณสมบัติ ดังกล่าวเข้าด้วยกัน คือ กระบวนการถอดบทเรียนแบบเสริมพลัง ที่จะเป็นการดึงเอาผลงานหรือผลที่เกิดจากการทำจริง ออกมา ใคร่ครวญ ทบทวนความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และตรวจสอบภาวะภายในของตนเอง ทั้งทุกข์ สุข โกรธ โมโห รำเริง หรือสับสนวุ่นวาย เป็นต้น เพื่อฝึกให้เกิดการใช้ปัญญาให้มาก รู้จักตนเองให้มาก และฝึกจัดการกับภาวะอารมณ์ของตนเองเป็นหลัก โดยผู้ปฏิบัติงาน โครงการหรือครูต้องได้รับการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพในเรื่องการเป็นกระบวนการถอดบทเรียนแบบเสริมพลัง และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์บุคลากรครูในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ทันกับยุคสมัย โดยใช้แนวคิดของ นพ.วิจารณ์ พานิช ในเรื่องบทบาทครูกับการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้น

ภารกิจหลักในการดำเนินงาน

1. ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมรวมทั้งผ่านประสบการณ์จริงประสบการณ์ตรง
2. ให้ความสำคัญกับกระบวนการก่อนและหลังทำกิจกรรม เพื่อทบทวนตนเอง และมีโอกาสในการสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรม
3. ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดความสนุกความสุขเป็นการเพิ่มปัจจัยและองค์ประกอบการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในขณะที่ปฏิบัติงานซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรม
4. ประสานความร่วมมือกับสื่อมวลชนต่างๆ ในการเผยแพร่เนื้อหา แนวความคิด แนวทางปฏิบัติต่างๆ เพื่อส่งเสริมวิถีคิดและพฤติกรรมสุขภาวะทางปัญญา
5. เน้นการเสริมศักยภาพให้กับคณะทำงาน โครงการต่างๆ และเกื้อหนุนให้เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตรที่ขับเคลื่อนได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักที่คำนึงถึงคุณภาพของการมีส่วนร่วม

โดยทั้งนี้กรอบภารกิจดังกล่าวจะดำเนินด้วยกระบวนการ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ในกรอบแนวทาง หรือกระบวนการ ที่ถือว่า เป็นพาหนะสำหรับการไปสู่จุดหมาย (โดยแนวคิด/ฐานคิดโครงการ ถือเป็นเข็มทิศ) โครงการได้นำแนวคิดและประสบการณ์เรื่อง"เครื่องมือสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน" ของอาจารย์ นเรศ สงเคราะห์สุข ในการประชุมมหกรรมสุขภาพชุมชน ครั้งที่สอง มกราคม 2555" มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับความเฉพาะและบริบท ทั้งของพื้นที่และโครงการคือ

คนทำงาน ทั้งในระดับโครงการย่อย และคณะขับเคลื่อนโครงการ อาทิเจ้าหน้าที่โครงการ พี่เลี้ยงโครงการ ต้องระลึกเสมอว่า "เราเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของการขับเคลื่อนชุมชนสุขภาวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สุขภาวะทางปัญญา ต้องมีความเชื่อมั่นในเรื่องการมีส่วนร่วม เชื่อมั่นในพลังการเรียนรู้ ต้องเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา โดยมีกรอบในการขับเคลื่อนพื้นฐานหลักๆดังนี้

1. **วิธีคิด มุมมองต่อการทำงาน** โดยผู้มีบทบาทหลักควรมี คือ (ก) เข้าใจว่าชุมชนหรือกลุ่มคนย่อมมีความแตกต่างกันหลายปัจจัยหลายมิติ (ข) ต้องไม่ยึดติดกับความรู้และรูปแบบว่าต้องใช้ได้กับทุกที่ (ค) ต้องมีความเชื่อว่าทุกพื้นที่มีกระบวนการเรียนรู้ของตัวเองอยู่แล้ว (ง) เข้าใจและระลึกเสมอว่าแต่ละพื้นที่มีระบบความสัมพันธ์ เชื่อมโยง และมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดหลายรูปแบบ ซึ่งโรงเรียนเป็นเพียงหนึ่งในระบบความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งๆเท่านั้น

2. **กระบวนการเรียนรู้/การจัดการเรียนรู้** การเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน มีรูปแบบหลากหลาย ทั้งการเรียนรู้จากตนเอง จากผู้อื่น เรียนรู้ร่วมกัน หรือเรียนรู้จากธรรมชาติ และหรือการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ฯลฯ โดยเฉพาะกรณีประเด็นเป้าหมายของโครงการ เป็นเรื่องที่ถกเถียงและเป็นการอธิบายถึงสภาวะภายในจึงจำเป็นต้องเปิดกว้าง ต้องไม่ยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และควรสร้าง**ลักษณะร่วมที่สำคัญ**ได้แก่ (ก) เป้าหมายร่วมคือสุขภาวะทางปัญญา (ข)ความรู้สึกเป็นอิสระ ไม่ถูกกดดันหรือบังคับให้ต้องมาเรียนรู้ (ค) มีบรรยากาศการเรียนรู้ลักษณะเป็นเพื่อน พี่น้อง (ง) ไม่จำกัดประเด็นเนื้อหาการเรียนรู้ที่แคบจนเกินไปเพราะบางคนสนใจเทคนิคบางคนสนใจคุณค่า (จ)มีความยืดหยุ่นไม่ยึดติดกับขั้นตอนและเวลามากเกินไป (ฉ)บางครั้งไม่ต้องการข้อสรุปแต่ทุกคนมีโอกาสสะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ (ช) บทบาทหลักคนทำงานคือ การสร้างเงื่อนไข/สร้างโอกาสให้คนได้เจอกัน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน

3. **พื้นที่ และอัตลักษณ์** อีกบทบาทหนึ่งของคณะทำงานโครงการคือ การเอื้อ/สร้าง/ให้ "**พื้นที่**" โดยเฉพาะพื้นที่ทางสังคม เพื่อแสดงออกถึงศักยภาพ และอัตลักษณ์ของกลุ่ม ชุมชน โรงเรียน ให้มีความมั่นใจ ความภาคภูมิใจ รวมไปถึง โอกาสในการขยายความคิด และความรู้ของตนต่อผู้อื่นและสังคม ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ การสื่อสารผ่านกิจกรรมเช่น งานบุญประเพณี งานมหกรรม ผ่านช่องทางสื่อ ทั้งสื่อ
พื้นบ้าน สื่อท้องถิ่นและสื่อมวลชน ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของความอยู่รอดของชุมชนและสังคม

4. การสื่อสารที่สร้างพลัง อุปสรรคของการขับเคลื่อนงานสุขภาวะอย่างหนึ่งคือ การไม่ค่อยสื่อสารกัน ทั้ง
ในครัวเรือน และในชุมชน หรือหากจะมีก็เป็นเรื่องที่เป็นทางการ หรือเรื่องของคนอื่น เรื่องราชการ ทำให้เกิด
ช่องว่างของครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีเหตุปัจจัยหลากหลาย แต่กระนั้นก็ต้องฟื้นฟูและพัฒนากลไกการสื่อสาร
เพิ่มเติม โดยใช้โอกาสทางวัฒนธรรม เช่นวันพระ งานบุญ งานบวช เป็นต้น และควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ
คือ เนื้อหาควรคุยกันในเรื่องตัวเอง วิถีชีวิต ความทุกข์ความสุข หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องประสบการณ์
สถานการณ์ให้มากขึ้น

5. ความเคลื่อนไหวของชุมชน หรือโรงเรียน นั้นเป็น "ขบวนการ" ไม่ใช่เป็นโครงการ คนทำงานต้องเข้าใจ
และให้ความสำคัญกับ "ขบวนการ" หมายถึง ความเคลื่อนไหว เรียนรู้ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด คิดและทำ
โดยมีเป้าหมายอยู่ที่สุขภาวะ ซึ่งกรณีนี้สามารถมุ่งเน้นสุขภาวะทางปัญญา แต่ต้องไม่คิดและทำเป็น โครงการๆ
กิจกรรมๆ ซึ่งอาจเป็นเรื่องยาก แต่หากไม่เปลี่ยนจะเป็นปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบโครงสร้าง และกลไก
เดิมที่เป็นอยู่ของโรงเรียนนั้นเกี่ยวข้องกับระดับนโยบายชาติ นโยบายของโรงเรียน อีกทั้ง ยังมีระบบชีวิตหรือ
ระบบตรวจสอบมาตรฐานต่างๆที่เข้ามารุมเร้าหลายทาง ดังนั้นคนทำงานต้องระวังให้มาก เพราะการคิดเป็น
โครงการจะทำให้เกิดการแยกส่วน แยกความเชื่อมโยง อาจเป็นการลดทอนศักยภาพหรือทำลายพลังเดิมของ
พื้นที่ ของโรงเรียน โดยไม่ตั้งใจ จะทำให้การทำงานบนหลักคิดของการมีส่วนร่วม โดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งก็
เป็นไปได้น้อย

จากกรอบการขับเคลื่อนโครงการ 5 ประการถือเป็นพาหนะที่จะทำให้เครือข่ายโรงเรียนวันสุขไปถึง
เป้าหมายอย่างมั่นคง จะช้าบ้างเร็วบ้างตามเหตุปัจจัยที่ แต่แน่นอนว่าจะเป็นพาหนะที่นำขบวนสุขภาวะไปได้
อย่างยั่งยืน และสามารถพัฒนาต่อเนื่องได้ตามลำดับ และกว้างมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างทักษะที่เป็นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมสุขภาวะของ
นักเรียน ผ่านกระบวนการและกิจกรรมสร้างสุขด้วยปัญญาในโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับ การขับเคลื่อนปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมโดยมุ่งให้เกิดคุณลักษณะ 2 ประการเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข คือ

1.1 **คิดถึงผู้อื่นมากขึ้น** โดยพัฒนาและฝึกฝนทักษะของการทำงานเป็นทีม การเคารพ และรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ทักษะการเป็นผู้นำผู้ตามและการอยู่ร่วมอย่างสร้างสรรค์ในสังคม ความเสียสละ ฝักใฝ่รักการแบ่งปันและเกิดทัศนคติที่ดี เชื่อมมั่นต่อความสุขที่เกิดจากการเป็นผู้ให้ เป็นต้น

1.2 **เกิดความเชื่อมั่นในความเพียรพยายาม ความขยันหมั่นเพียร** มุ่งให้นักเรียนและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เห็นความสุขที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ จากความรู้ และนำไปสร้างสรรค์ให้ก่อเกิดกับตนเองและผู้อื่น เชื่อมโยงและปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร สร้างความเข้มแข็งเครือข่ายโรงเรียนให้เป็นกำลังสำคัญในการร่วมกันคิดค้น วิธีการ มุ่งสร้างให้เกิดปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อและปกป้องความมั่นคงภายในหรือคุณลักษณะดังวัตถุประสงค์ข้อ(1)โดยประสานภาคีเครือข่ายต่างๆ และภาคี สสส.ในพื้นที่เพื่อร่วมขับเคลื่อนสุขภาวะทางปัญญา

3. เพื่อศึกษารวบรวมกิจกรรมต้นแบบ และพัฒนาเป็นคู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขด้วยปัญญาในระดับโรงเรียน เพื่อเผยแพร่แนวคิด เนื้อหา และกิจกรรมรูปธรรมสู่องค์กร/สถาบันการศึกษา ระดับพื้นที่ และกลุ่มผู้สนใจสังคมกว้าง

กลุ่มเป้าหมาย (2 ประเภทกลุ่มเป้าหมายหลัก และ 3 ประเภทกลุ่มเป้าหมายรอง)

กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ (รายชื่อ โรงเรียนดังตาราง)

1.กลุ่มคนที่โครงการจะทำงานด้วย(ภาคีหุ้นส่วน)และกลุ่มเป้าหมายที่ภาคีหุ้นส่วนจะต้องทำงานด้วย (ผู้รับผลประโยชน์ในโครงการย่อย)

1.1 บุคลากรครู(ภาคีหุ้นส่วน) ในโรงเรียน จำนวน 15 โรงเรียน(30 คน) แกนนำชุมชน (15 คน) จากเครือข่ายครูการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (จำนวนโรงเรียน ภาคเหนือและภาคอีสาน) จำนวน 10 โรงเรียน ภาคีเครือข่ายโครงการสุขแท้ด้วยปัญญาเดิมหรือภาคีเครือข่ายของสสส.ในพื้นที่ ที่เป็นโรงเรียน(เพื่อต่อยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้) จำนวน 5 โรงเรียน เพื่อเสนอและร่วมพัฒนาโครงการย่อย โดยกลุ่มเป้าหมายของโครงการเน้นเยาวชน นักเรียนระดับประถมศึกษา – ระดับมัธยม

1.2 กลุ่มเยาวชน(กลุ่มผู้รับประโยชน์หลักของโครงการย่อย)ในโรงเรียน ช่วงชั้นระหว่างประถมศึกษาตอนปลาย-ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 600 คน

2. กลุ่มเป้าหมายรอง

2.1 ประชาชนในชุมชน(ชาวบ้าน) ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนทุนโครงการ

2.2 องค์กร ภาควิชาเครือข่ายต่างๆ เช่น องค์กรทางการศึกษา องค์กรพัฒนาสุขภาพ เครือข่าย สสส. องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

2.3 กลุ่มบุคคลทั่วไปที่ได้รับรู้ และเข้าถึงความรู้ โดยสื่อต่างๆของโครงการ และจากการเข้าร่วมกิจกรรมมหกรรมตลาดนัดความสุข จากกิจกรรมของโรงเรียน รวม ไม่น้อยกว่า 10,000 คน

